

University of Groningen

Portret

Hillen, Nienke

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2011

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Hillen, N. (2011). *Portret: Met handen en voeten*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Met Handen en Voeten

Wanneer wordt meertaligheid te veel?

Door: Nienke Hillen

Over tweetaligheid zijn de meesten het tegenwoordig wel eens: de beheersing van twee talen kan een enorme uitkomst zijn. Af en toe zal er sprake zijn van verwarring, maar over het algemeen zitten er eigenlijk alleen maar voordelen aan. Natuurlijk zijn er verschillende vormen van verwerving van twee talen van kleine kinderen, additieve en subtractieve tweetaligheid, simultane tweetaligheid en successieve tweetaligheid, maar ze leiden over het algemeen tot hetzelfde eindresultaat. Maar hoe zit het wanneer er sprake is van zo veel talen, dat een buitenstaander ervan uitgaat dat dit niet goed kan gaan komen?

Donker haar, donkere ogen, en een schitterende glimlach. Dat is Haniya op en top, met haar Pakistaanse roots. Om een gepersonifieerd beeld te krijgen van extreme meertaligheid is zij de juiste persoon om contact mee op te nemen. Ze is zelf haast nog enthousiaster dan ik, en omdat ik haar interview in een persoonlijke setting is de sfeer meteen ontspannend. Aan haar Nederlands is haast niet meer te horen dat dit – bij lange na – niet haar eerste taal is. Op 9-jarige leeftijd verhuisden zij en haar ouders vanuit Pakistan naar Nederland, voornamelijk voor haar vaders werk. Dit betekent dat ze van het Urdu, de nationale taal van Pakistan, en het Engels, wat de officiële taal is, naar het Nederlands moest omschakelen toen ze nog vrij jong was. Dit zou op zich geen probleem op moeten leveren, dus wat daar nog bij komt? Allebei haar ouders zijn doof.

Tijdens de meertalige opvoeding van een kind, moeten de ouders een attitude ten opzichte van meertaligheid ontwikkelen. Of iemand een tweede of derde taal gemakkelijk aan kan nemen ligt voor een groot deel aan de ouders en hun manier van omgaan met deze nieuwe taal. Waar sommigen er voor kiezen om kinderen in aanraking laten te komen met een extra taal als luxe product, is het leren van een tweede taal noodzaak voor een ander. Wat zijn de verschillen in de ontwikkeling van een kind dat noodzakelijk een nieuwe taal moet leren met een kind dat er één extra aangeboden krijgt? Verschillende factoren zijn van invloed op het antwoord op zulk soort vragen. Het is belangrijk om te kijken naar de attitude ten opzichte van taal binnen het gezin en de directe omgeving, maar ook naar de status van een taal binnen een gehele gemeenschap.

In veel landen is het vanzelfsprekend om meertalig te zijn of in een meertalige omgeving te wonen, zoals in België of Zwitserland. Ook Pakistan is een land waarin het haast onmogelijk is om níet

meertalig te zijn. Met het Engels als de officiële taal, het Urdu als nationale taal en tenminste 5 grote regionale talen, kennen de meeste inwoners van Pakistan 3 talen. De meesten beschouwen één van de regionale talen – het Punjabi, Pashto, Sindhi, Saraiki of Balochi – als moedertaal. Daarnaast beheerst 90% van de bevolking het Urdu vloeiend en ook het Engels is niet te vermijden¹. Wanneer je vanuit Pakistan naar Nederland emigreert, zul je meestal drie- of viertalig moeten worden. Het is erg interessant om Pakistan als uitgangspunt te nemen, vanwege deze meertaligheid en de rol van het Engels. Wat vaak blijkt is dat het leren van de Nederlandse taal erg langzaam gaat, voornamelijk voor volwassenen, aangezien ze zich voor zeer lange tijd in het Engels proberen te redden. Bijna iedereen in Nederland spreekt in elk geval wel iets Engels, waar is het Nederlands dan nog voor nodig? Toch zijn de verschillen tussen het Pakistani Engels en het Brits of Amerikaans Engels dat Nederlanders gewend zijn om te horen vaak te groot om hierin te blijven communiceren. Ook ontstaat er bij veel Pakistanen een tegenzin om het Nederlands intensief te bestuderen, aangezien ze bang zijn hun landstaal kwijt te raken als ze er een nieuwe taal bij moeten leren. Maar hoe werkt dit eigenlijk in de praktijk?

Urdu, Indo-Pakistani Sign Language, Engels, Nederlands, Nederlandse Gebarentaal?

Om maar even alle talen die Haniya volledig beheerst op een rijtje te zetten. Daarnaast begrijpt ze het American Sign Language en ging het Frans haar op de middelbare school ook erg gemakkelijk af. Zijn dat niet te veel talen om niet door elkaar te gaan halen?

“Soms is het lastig om de talen uit elkaar te houden. Vooral verschillende gebarentalen, die wil ik nog wel eens door elkaar gooien. Mijn ouders snappen me dan wel, maar voor een dove die alleen NGT beheerst kan dat nog wel eens verwarrend zijn. Voor niet-doven al helemaal. Ik moest dingen letterlijk met handen en voeten duidelijk maken.” Omdat Haniya is opgegroeid met twee dove ouders in Pakistan is een meertalige omgeving voor haar altijd heel gewoon geweest. Toch was het niet altijd even gemakkelijk. Vooral toen ze net in Nederland woonde en weer een nieuwe spreek- en schijftaal én een nieuwe gebarentaal moest verwerven. Volgens haar was het zonder intensieve begeleiding ook nooit gelukt. “Omdat we naar Nederland verhuisden in verband met mijn vaders werk aan de universiteit hadden we al veel contacten hier. Daarom is het proces waarschijnlijk sneller verlopen. Ik hoor dat het voor bijvoorbeeld dove asielzoekers veel moeilijker is om goede begeleiding te krijgen. Of überhaupt begeleiding krijgen. Dat was voor ons gelukkig anders.”

Omdat Haniya nog steeds familie heeft in Pakistan houdt ze haar kennis van het Urdu bij, ook omdat het voor haar gevoel duidelijk bij haar identiteit hoort. Dat geldt natuurlijk niet voor alle Pakistaanse

¹ Ethnologue. *Urdu: A language of Pakistan*. http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=urd

immigranten en hun gezinnen. Een tegenpool van Haniya is Alya. Zij heeft een Pakistaanse moeder en een Nederlandse vader, en is ook meertalig opgevoed. Wat zij voornamelijk heel erg heeft gemerkt is dat in zo'n situatie het Engels een grote schaduw werpt over het Urdu. Omdat haar moeder altijd met haar man in het Engels heeft gecommuniceerd, heeft Alya de moedertaal van haar moeder (Urdu) nauwelijks meegekregen. Van jonge leeftijd kreeg ze wel het Engels mee. Toch bracht dat niet alleen voordelen. "Het Engels dat mijn moeder sprak, werd lang niet door iedereen begrepen. Vooral met vriendinnetjes was het altijd lastig. Als mijn moeder dan iets vroeg, begrepen ze haar niet. Ook al kregen we toen al wel basis Engels op school. Het Engels dat mijn moeder spreekt, klinkt gewoon anders. Het klinkt als het Engels van een buitenlander die het ook maar gebrekkig kent, hoorde ik best vaak."

"Mensen vonden me vaak zielig."

Ook Haniya bevestigt dit. Omdat ze zich in een vreemd land bevond met twee dove ouders, was het vaak haar taak om mensen dingen duidelijk te maken. Gelukkig verstonden de meeste volwassenen haar wel, maar op de basisschool ondervond ze een grote drempel. Het eerste jaar dat ze in Nederland woonde, ging ze naar een school waar extra aandacht was voor de leerlingen. Daardoor had ze voldoende tijd om daar het Nederlands te leren en buiten school ging ze dan samen met haar ouders naar een instituut om NGT te leren. Haniya had het gevoel dat ze de talen erg langzaam leerde. Omdat haar ouders met veel internationale mensen omgingen, was de drang om Nederlands te leren niet heel groot. Na een jaar is Haniya ten slotte naar een openbare basisschool gegaan, waar ze in groep 5 terecht kwam.

"Ik was bang dat ze me raar zouden vinden met twee dove ouders. Heel vaak zag ik dat, dat mensen me gek aankeken of ze me zielig vonden. Of dom, omdat dove ouders kinderen niet goed op zouden kunnen voeden." Gelukkig bleek dit, tot haar verbazing, heel erg mee te vallen. In het jaar voordat Haniya op deze school kwam, was er een meisje haar hoorvermogen verloren als gevolg van een hersenvliesontsteking. "Iedereen was zich er heel erg bewust van wat doofheid precies inhoudt. De klas waar ik in kwam en één klas lager, waar dat meisje inzat, hadden zelfs allemaal het Nederlands Handalfabet geleerd. Een hartstikke goed initiatief!" Omdat Haniya altijd introvert is geweest doordat ze een groot deel van haar vroegste jeugd voornamelijk met gebarentaal heeft moeten redden, was dit een heel erg grote meevaller. Toch ging het haar op deze basisschool niet helemaal gemakkelijk af. De stof was lastig, omdat haar beheersing van het Nederlands nog niet goed genoeg

was. Het was voor de leraar ook moeilijk om haar speciale aandacht te geven, omdat de groep te groot was. Het gevolg was dat Haniya wéér van basisschool moest wisselen. Deze keer kwam ze op een school terecht die wel kleinschalig genoeg was voor haar om groep 5 over te doen en de rest zonder al te veel problemen te kunnen halen.

Pakistaans Engels vs. Brits Engels

Toen Haniya begon met de Havo hadden sommige docenten nog wat twijfels over haar kwaliteiten, maar gelukkig kon ze hen het tegendeel bewijzen. Vooral het Engels ging haar erg goed af, omdat ze deze taal toch al vloeiend beheerste. “Mijn docente vond mijn accent vooral grappig. Maar ik kon ook merken dat ze wel dacht, dat het niet helemaal was zoals het moest zijn. Mensen hebben bij het Engels toch het idee dat het Brits of Amerikaans moet klinken, en dat was bij mij helemaal niet het geval. Ik heb mezelf echt een Brits accent aan moeten leren.” Ze lacht om deze uitspraak, maar toch geeft het haar geen fijn gevoel om te merken dat mensen de sociale status van het Pakistaans Engels heel anders zien dan dat van bijvoorbeeld het Brits Engels.

Ik spreek hier ook over met Thomas en Emma, die ik naast Haniya en Alya ook geïnterviewd heb. Thomas heeft het Brits als moedertaal en Emma als tweede taal. Thomas verhuisde vanuit Engeland naar Nederland toen hij 7 was, en hij herkent de problemen die Haniya en Alya hadden met hun Engels niet. “Natuurlijk verstonden mijn klasgenootjes me niet echt als ik Engels sprak, maar ik kende gelukkig al wel een heel klein beetje Nederlands. Mijn opa was Nederlands.” Zijn ouders konden zich hier wel prima redden in het Engels. Het Britse Engels van Thomas’ ouders werd als iets exotisch en intelligents gezien, heel wat anders dan de reactie op het Pakistaanse Engels van Alya’s moeder. Ook Emma herkent Thomas’ verhaal. Haar moeder is Brits en Emma is tweetalig opgevoed, met het Nederlands als eerste en het Engels als tweede taal. “Eigenlijk zie ik ze allebei als moedertaal. Mijn vader sprak Nederlands met mij, mijn moeder Engels.” Zij is dus duidelijk volgens het één-ouder-één-taal-model opgevoed. Deze meertaligheid betekende voor Emma een grote voorsprong in zowel taalvaardigheid als betere cognitieve vaardigheden.

Ondanks dat Engels tegenwoordig al bijna een tweede taal te noemen is in Nederland, maakt het toch een heel groot verschil of je deze taal redelijk kent door onderwijs op school of deze echt meegekregen te hebben in de opvoeding. “Omdat ik het Engels al kende had ik op de middelbare school extra tijd voor mijn andere vakken, waardoor ik betere cijfers haalde daarvoor,” geeft Emma toe, en ook in haar studie merkt ze een voorsprong op haar studiegenoten. Ze studeert communicatie, en hoewel de hoofdvoertaal het Nederlands is, komen Engelse mondelinge en schriftelijke vaardigheden ook ruim aan bod. Hetzelfde geldt voor Thomas. Omdat hij het Nederlands

vanaf relatief jonge leeftijd heeft geleerd, spreekt hij de taal vloeiend en geeft hij tegenwoordig les op de middelbare school. Zijn vakgebied? “Engels, natuurlijk!”

“We worden te snel in hokjes gestopt.”

Een meertalig perspectief

Net als Thomas heeft Haniya zich laten inspireren door haar meertalige achtergrond in haar studiekeuze. Ondanks haar brede interessegebied heeft ze redelijk makkelijk een keuze kunnen maken. “Op de open dag van de studie Sociaal Pedagogische Hulpverlening sprak deze opleiding me meteen al aan. Ik denk dat ik met mijn ervaring een heel goed inzicht kan krijgen in hoe anderen zich voelen in bepaalde situaties.” Of ze nog iets met haar meertaligheid zelf wil gaan doen, weet ze nog niet. Wel is ze geïnteresseerd in vrijwilligerswerk in een centrum voor doven, wat ook weer goed bij haar studie aan kan sluiten. Het Engels vermijdt ze echter liever. De grootste drempel ervaart ze omdat ze niet in haar natuurlijke Pakistaanse Engels kan spreken zonder dat mensen denken dat ze de taal niet beheerst. “In Groot Brittannië is dat natuurlijk anders, daar wonen genoeg mensen met een Indische of Pakistaanse tongval. Maar in Nederland wordt het toch gezien als iets wat niet hoort. Het klinkt niet mooi, niet correct, en wordt vaak als onintelligent ingeschat. Daar klopt natuurlijk helemaal niks van.”

Het verbaast Haniya niet meer zo dat mensen opkijken van een ‘anders’ Engels accent. Van mensen die spreken met een accent, in het Nederlands of in het Engels, denken mensen vaak dat ze uit een lager sociaal milieu komen of dommer zijn. Dat gebeurt ook vaak bij mensen met een handicap, ook al is deze geheel lichamelijk. “Dat geldt dus ook voor mijn ouders. Beiden zijn universitair opgeleid en toch zijn mensen geneigd ze in een hokje te stoppen als ze aan het gebaren zijn.” Volgens haar komt het ook omdat de meeste mensen zich helemaal niet bewust zijn van gebarentaal. Ze loopt vaak tegen het feit aan dat het helemaal niet bekend is dat NGT een echte taal is. Een taal met een eigen grammatica en niet zomaar een gebaarde verhaspeling van het Nederlands.

Het blijkt dus wel dat ervaringen met meertaligheid heel verschillend kunnen zijn. Voor mensen die daadwerkelijk meer dan één taal beheersen is dit voornamelijk een positief iets. “Het zijn voornamelijk de buitenstaanders die er iets over hebben te zeggen,” merkt Alya op. Zelf vinden alle vier geïnterviewden dat ze er voornamelijk voordeel bij gehad hebben. “De eerste stap is het moeilijkst, als je een taal nog aan het leren bent”, zegt Alya.

Taal is overal

Omdat tegenwoordig iedereen over de hele wereld met elkaar verbonden is, is het onmogelijk om met maar één taal in aanraking te komen. Zeker nu is meertaligheid dus echt een voordeel, vooral als de talen die je spreekt veel te gebruiken zijn. Maar meertaligheid is niet alleen een functioneel iets. Alle vier geïnterviewden geven aan meertaligheid vooral ook als een deel van je identiteit te zien. De taal waarin je denkt, droomt en communiceert is een deel van jezelf. Des te meer talen je hebt waarin je jezelf kan uitdrukken, des te meer delen van jezelf er zijn om te koesteren. Zowel een tweede taal als extraatje als een tweede taal uit noodzaak geven dit mee. Ook merken ze alle vier dat door het leren of verwerven van een nieuwe taal het doorzettingsvermogen wordt beproefd en daardoor versterkt. Nadat de basiskennis onder de knie is, zal de rest snel volgen. Door een groot taalbewustzijn is een volgende vreemde taal ook makkelijker te verwerven. Maar omdat je dingen in verschillende talen kunt analyseren, heb je vaak ook een beter inzicht in andere gedachtengangen.

“Meertalig zijn geeft me vrijheid.”

Al met al is het dus wel duidelijk dat meertaligheid, zelfs na een roestig begin, een wereld van wonderen op kan leveren. Ook de verbinding van een taal aan een bepaalde cultuur, maakt het vaak van belang om de taal in stand te houden. Haniya geeft aan dat het wel uit jezelf moet komen, iemand moet wel de wil hebben en de moeite nemen om de kennis van bepaalde talen vast te houden. Ze heeft zelf gemerkt dat, toen ze het Urdu een tijdje minder aandacht gaf, deze taal op en gegeven moment achteruit ging. Dat komt ook omdat het Urdu een heel andere taal met een ander schrift is dan het Engels en het Nederlands. Maar deze inspanning heeft ze er zeker voor over, vooral omdat het betekent dat ze zonder problemen met haar Pakistaanse familie kan communiceren. Ze heeft in elke taal een andere groep om mee te associëren, zodat ze zelf kan kiezen welke taal ze gebruikt. Haniya zal nooit het gevoel krijgen dat haar meertaligheid te véél zal zijn. Het mooiste wat ze er aan over houdt?

“Meertalig zijn geeft me vrijheid.”